LA FIA-FAIA

MANEL ESCOBET GIRÓ / ARXIU LUIGI

LA FIA-FAIA

DE RITU ANCESTRAL A PATRIMONI DE LA HUMANITAT

Xavier Pedrals Costa

Fotografies de Manel Escobet Giró

efadós

Ajuntament de la Vila de Bagà

Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola

LA FIA-FAIA

Primera edició: novembre del 2026

© del text i de la selecció de les imatges, Xavier Pedrals Costa
© del pròleg, Sofia Isus Baradó
© de les fotografies, Manel Escobet Giró
© de les fotografies, diversos autors
© de les il·lustracions, ICRA Art
© d'aquesta edició, Editorial Efadós, Ajuntament de la Vila de Bagà i Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Pol. ind. les Torrenteres
08754 El Papiol (Barcelona)
Telèfon: 936 731 212
efados@efados.cat
www.efados.cat

Direcció i disseny:
Editorial Efadós

Hi col·labora

Diputació Barcelona

Coordinació editorial:
Sandra Adam Auger

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

Fotografies de les cobertes:
Manel Escobet

ISBN: 979-13-88489-06-8
Dipòsit legal: B-21573-2026
Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics). www.cedro.org

festa patrimonial d'interès nacional

ÍNDEX

Salutacions
Lluís Casas 6
Carme Casals 7
Josep Ureña 8
Agustí Elias 10

Pròleg: Sofia Isus Baradó 11

Presentació: Xavier Pedrals 13

Capítol 1. LA FESTA EN BREU 15
Una celebració excepcional 15
En essència 17
Vocabulari de la festa 20
Dates i horaris 22

Capítol 2. LA FESTA PER ETAPES 25
Els preparatius 25
La recollida 25
La confecció 28
Als balcons 28
El foc de Faia 32
El dia de la festa 34
Portar el foc 34
Crema general a Bagà 53
Crema general a Sant Julià de Cerdanyola 62
La Vetlla de Nadal i l'Endreça a Cerdanyola 67

Capítol 3. ORÍGENS 71
L'entorn històric i geogràfic 71
L'Alt Berguedà 71
Bagà 73
Sant Julià de Cerdanyola 76
De la nit dels temps a la nit de Nadal 76
La celebració actual del solstici 79
El nom de la festa 82
La influència ramadera. Sant Joan 85
La memòria popular i la seva interpretació 86
Bagà 86
El lloc i la torre de Faia 87
Sant Julià de Cerdanyola 91

Capítol 4. La Fia-faia al llarg del segle xx 95
L'evolució a Bagà 95
El primer terç del segle.
Una supervivència entrebancada 95
La postguerra: una festa en davallada.
Canvis socials 97
El creixement de la vila 101
Les raons d'un concurs 103
Un ambient de renovació.
Projectes i realitats 104
Un projecte de millora 106
El manteniment de la festa i de la Vetlla de Nadal a Cerdanyola 112
Particularitats de Cerdanyola 112
L'evolució de la festa fins al 2001 116

Capítol 5. EL PUNT D'INFLEXIÓ: LA RECUPERACIÓ DEL 2001 119
Les Jornades de la Fia-faia i les festes del foc 119
La ponència sobre la Fia-faia: diagnosi i propostes 120
Resum de les propostes de futur 122
Discussió i difusió de les propostes 122
Concreció de les reformes i evolució fins a l'actualitat 124

Capítol 6. LA FESTA S'UNIVERSALITZA 135
Festa Patrimonial d'Interès Nacional 135
Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat 137
La difusió de la Fia-faia 137
Presència en el món del folklore i de la cultura immaterial 137
La pedagogia 141

Capítol 7. EL SENTIT DE LA FESTA 145

Capítol 8. ACTIVITATS VINCULADES 151
La Fira-faia 151
Concurs de fotografia 151

Bibliografia 156

Agraïments 159

SALUTACIONS

LLUÍS CASAS PRADOS

Alcalde de la vila de Bagà

Hi ha un instant, quan el dia s'esvaeix darrere les muntanyes del Cadí i el fred de l'hivern sembla abraçar la vall, en què Bagà deixa de pertànyer al temps dels homes. És l'hora en què la foscor espera pacient, conscient que està a punt de ser vençuda per una llum antiga. Una llum que no neix de cap artifici, sinó de la memòria. Del foc. De la terra. De les mans de generacions senceres que, des de temps immemorials, han mantingut viva una flama que és molt més que una tradició. La Fia-faia és un misteri que només es comprèn quan es viu.

Cap llibre, cap fotografia, cap relat no pot reproduir del tot l'emoció que recorre el cos quan les primeres faies encenen la nit de Nadal i una serp de foc baixa lentament cap al cor de la vila. És aleshores quan el temps es dissol. Les veus dels qui avui sostenen les flames es confonen amb les dels seus avantpassats, i el foc es converteix en un llenguatge universal que travessa els segles sense haver perdut ni una sola espurna de la seva força.

Com a alcalde de la vila de Bagà, és un honor immens poder presentar aquesta obra, que no és únicament un llibre, sinó també una porta oberta cap a l'ànima més profunda del nostre poble. Perquè la Fia-faia no és solament patrimoni. És identitat. És emoció. És un batec col·lectiu que cada hivern desperta amb la mateixa intensitat amb què ho devia fer fa centenars d'anys.

Hi ha qui diu que el foc purifica. D'altres, que protegeix o que anuncia el renaixement de la llum en la nit més llarga de l'any. Potser totes aquestes interpretacions conviuen dins la Fia-faia. Potser, precisament perquè és ancestral, conserva un llenguatge simbòlic que encara avui continua parlant directament al cor de les persones. Quan les flames dansen pels carrers medievals de Bagà, no contemplem solament un espectacle extraordinari; assistim a un ritual que sembla sorgit de la memòria més profunda dels Pirineus, d'aquell temps en què els pobles explicaven el món a través del foc i de les estrelles.

És per això que molts de nosaltres afirmem, amb orgull i sense cap recança, que la Fia-faia és la festa ancestral més espectacular de Catalunya. No solament

MANEL ESCOBET GIRÓ / ARXIU LUIGI

per la bellesa colpidora de les seves flames, sinó perquè és capaç d'emocionar, de commoure i de fer sentir que formem part d'una història infinitament més gran que nosaltres mateixos.

Aquest llibre arriba de la mà d'una de les persones que millor han sabut escoltar aquesta veu antiga. Xavier Pedrals, erudit de la tradició baganesa i coneixedor incansable de la Fia-faia, ens ofereix una obra que neix del rigor, però també de la passió. Les seves pàgines no solament expliquen una festa; en revelen els símbols, la memòria i l'esperit. Cada capítol és una nova espurna que ens ajuda a comprendre per què aquesta celebració continua emocionant generació rere generació.

Les imatges que acompanyen aquest volum són, igualment, molt més que fotografies. Són fragments de llum atrapats en el temps. Algunes provenen del Concurs de Fotografia de la Fia-faia; d'altres són obra de fotògrafs baganesos i berguedans que, amb una sensibilitat extraordinària, han sabut captar allò que sovint és invisible: la mirada d'un infant davant la seva primera faia, el silenci que precedeix l'encesa, el rostre il·luminat per les flames, les espurnes que semblen voler tornar al firmament del qual un dia van néixer. Cada imatge és un testimoni. Cada fotografia és una petita victòria contra l'oblit.

Que aquest llibre sigui, doncs, una nova flama. Una llum que il·lumini el camí dels que ens han precedit, dels que avui mantenim viva la tradició i dels que demà tindran l'honor de custodiar-la.

CARME CASALS ROSELL

Alcaldessa de Sant Julià de Cerdanyola

JORDI BAS CASAS

Els primers records que tinc de la Fia-faia són de quan era ben petita: anar a collir l'herba faiera pels voltants de Cerdanyola acompanyada dels meus germans, de les amigues o del padrí i la iaia; portar-la a l'era de cal Rosell, on el pare feia les faies per després cremar-les la nit de Nadal a la plaça de l'Església. En aquell temps, érem una colleta petita de nens i nenes de l'escola. Aleshores no hi havia pas músics ni cap dansa, però sí un crit fort i alegre: «Fia-faia, fia-faia, nostre senyor és nascut a la paia». En anar-te fent gran, deixaves de cremar-la i fins i tot, de vegades, d'anar a la plaça a veure com la cremaven els més menuts. Això sí, després d'anar a la missa del gall, ens quedàvem a la plaça per fer l'Endreça fins a la sortida del sol.

Tot va canviar a partir del 2001 amb la recuperació de la baixada des del Clos, la creació de la música i el ball de la Fia-faia, i la participació de grans i petits. El 2010 hi va haver la declaració de la Fia-faia com a Festa Patrimonial d'Interès Nacional i el 2015, la declaració com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO. Des de llavors, per a mi va suposar, ja ben entrada en l'edat adulta, tornar a participar en la crema i viure-la amb la mateixa intensitat i emoció de quan era una nena. Sense anar més lluny, m'emociono només d'imaginar-me la nit de Nadal mentre comparteixo aquests records: amb la faia a l'espatlla baixant Clos avall cap a la plaça, i veient el pare que, a 88 anys, encara continua cremant la seva faia. Perquè la Fia-faia és una festa que s'ha de viure; és foc, és llum, és música, però és sobretot emoció, tradició i l'orgull de pertànyer a una festa que ha perdurat al llarg dels segles i que ens identifica com a poble.

Aquests últims anys, a més a més de com a fallaire, la visc també com a alcaldessa, amb la responsabilitat i els reptes que això suposa. Treballem perquè grans i petits en puguin gaudir, perquè es pugui preservar com a festa viva sense perdre'n l'essència i per anar incorporant les innovacions que els temps marquen. El repte és buscar l'equilibri perquè sigui una festa coneguda i reconeguda per la gent forana sense que això suposi una massificació que la posi en risc; que no esdevingui una festa que mori d'èxit, com crec que ha passat amb altres festes populars. Són grans reptes de futur que tenim com a consistori, conjuntament amb l'Associació de Faiaires de Cerdanyola.

La Fia-faia és una festa viva i, com a tal, canviant. Des de la publicació del llibre de Xavier Pedrals *Fia-faia. La festa de falles nadalenca* el 2017, ha plogut molt i hi ha hagut canvis. Sense anar més lluny, la creació de l'Associació de Faiaires de Cerdanyola el 2022, un fet que m'omple d'orgull com a cerdanyolenca i alcaldessa, i que, sens dubte, contribuirà, conjuntament amb el Consistori, a preservar la festa i a mantenir-la ben viva; espero que sempre amb seny i coherència.

I en aquest sentit crec que és tan necessari aquest nou llibre de Xavier Pedrals: per fer divulgació de la nostra festa i donar a conèixer els canvis que hi van tenint lloc. Com ja he dit, la Fia-faia s'ha de viure, i no tinc cap dubte, coneixent en Xavier, que aquestes pàgines serviran no solament per apropar el lector a la nostra tradició, sinó per reviure, ni que sigui un xic, el sentiment i l'emoció que sentim els fallaires quan cremem les faies.

En Xavier Pedrals és una de les persones que més saben i millor coneixen la Fia-faia, no solament pel fet d'haver-la estudiat a fons com a historiador, sinó sobretot per ser fallaire. És una de les persones que més han contribuït a l'impuls de la nostra celebració. No vull acabar sense expressar-li la meva sincera gratitud, com a fallaire i com a alcaldessa de Sant Julià de Cerdanyola, per la seva tasca d'investigació, de divulgació i, sobretot, per la seva voluntat de fer que la gent pugui conèixer i estimar la nostra festa.

JOSEP UREÑA I LLITJÓS

President de l'Associació de la Fia-faia de Bagà
i Sant Julià de Cerdanyola

MANEL ESCOBET GIRÓ / ARXIU LUIGI

El llibre que tot just comenceu a llegir és el resultat d'una feina ingent: entrevistes, dies de recerques en diversos arxius i moltes altres tasques necessàries per poder-lo escriure. L'autor, en Xavier, és un home metòdic que no ha deixat mai de buscar i documentar la història de la Fia-faia. Amb paciència i rigor, ha sabut plasmar l'evolució que la festa ha viscut els darrers anys, en què ha passat de ser una celebració de poble a esdevenir una festa universal. El llibre mostra aquest dinamisme que reforça les profundes arrels de les nostres tradicions i com s'hi han introduït elements de modernitat que asseguren una llarga vida a la festa. Infants, joves, pares i avis hi participen activament, enriquint-la amb la riquesa cultural que, any rere any, creix i es renova.

La Fia-faia és una festa màgica en si mateixa, la més característica de Bagà i Sant Julià de Cerdanyola entre les celebracions de Nadal. Té un protagonisme indiscutible dins la cultura popular del nostre país. És l'única festa de foc que es conserva del solstici d'hivern i, fins fa poques dècades, era molt desconeguda, fins i tot dins la comarca.

En els darrers 25 anys, però, des de la creació de l'Associació de la Fia-faia de Bagà i Sant Julià de Cerdanyola, la festa ha viscut una gran transformació gràcies a l'esforç de baganesos i cerdanyolencs. Aquest treball ha culminat amb el reconeixement de la Generalitat de Catalunya com a Festa Patrimonial d'Interès Nacional (2010) i amb la inscripció en la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat de la UNESCO (2015), juntament amb les festes del foc dels solsticis als Pirineus. La Fia-faia ja no és solament dels nostres pobles: és un referent mundial. Aquest reconeixement enforteix la festa. L'essència de la Fia-faia ha canviat? No: continua arrelada a l'ànima de la nostra gent. No es transforma, sinó que evoluciona. La trajectòria feta fins ara és el nostre aval, i la voluntat d'incorporar nous elements és un objectiu permanent que en garanteix el futur. Les bases ja estan posades i són el nostre principal actiu.

Com a faiaire, desitjo que aquest llibre sigui una invitació a descobrir la meravellosa història de la Fia-faia i una porta oberta al món. Per a mi ha estat un veritable plaer donar un primer cop d'ull a aquest treball tan extens, acurat i pulcre. En llegir-lo, he revifat moments molt bells de la meva vida.

En nom de tots els que han fet possible arribar fins aquí, i que avui donem vida a aquesta meravellosa realitat amb la nostra il·lusió, vull expressar el nostre reconeixement a l'autor, Xavier Pedrals, pel treball fet, i a Manel Escobet per les seves imatges.

Com a amic d'en Xavier, he d'aplaudir i agrair la seva dedicació i la recerca incansable que fa des de fa molts anys. Desitjo que aquest nou llibre, que ara veu la llum, serveixi per conèixer millor la Fia-faia i esdevingui una obra de consulta obligada per a estudiosos i folkloristes de la cultura popular.

AGUSTÍ ELIAS CUNILL

President de l'Associació de Faiaires de Cerdanyola

JORDI BAS CASAS

Com a cerdanyolenc, sobre la Fila-faia (equivalent a «Fia-faia») només de Cerdanyola en puc dir coses amb un cert crèdit de veracitat.

Els primers records que tinc de la Fila-faia són d'arribar a la plaça quan ja les havien començat a encendre i jo, enfadat com una mona amb la mare per no avisar-me abans. I del mal que em feia el braç d'aguantar la faia i moure-la de dreta a esquerra i a l'inrevés, tot cridant «Fila-faia, fila-faia, que nostre senyor ha nascut a la paia». Tenia cinc anys i no hi vaig anar fins que vaig ser capaç d'anar a collir-ne i de portar-la sol de casa a la plaça; de construir-la se n'encarregava el meu pare. En aquells anys no recordo cap persona que en cremés que tingués divuit anys o més; quasi tots en teníem menys de setze. Ara, hi ha nens en braços dels seus pares i avis cremant faies.

Tot això va canviar amb l'arribada del nou mil·lenni. Que la paraula «faia» era el ieisme de «falla» crec que no ho vaig saber fins a l'any 2000. Aquí és quan comença tot un procés de reforma i de revaloració de la festa per evitar el seu declivi i donar-hi la vitalitat que té avui.

Abans, era una festa d'autogestió familiar i l'única cosa que es feia en comunitat era la crema a la plaça. No hi havia reunions de cap comissió de festes, no generava ingressos, ni despeses. Per tant, tampoc generava documents. El que coneixem de com era la festa només era la transmissió oral d'avis o, com a molt enllà, besavis.

De manera que aquest llibre i els dos anteriors de l'autor sobre la Fila-faia, a part de posar sobre paper tot el que ha investigat sobre el passat i com ha esdevingut després de la reforma de l'any 2000 i posteriors innovacions, seran el gran document que quedarà per a la prosperitat de com era, de com va canviar i de com és en aquest moment. Una festa que ha evolucionat durant el segle XXI i ves a saber quants segles enrere.

Per tant, hem d'agrair a Xavier Pedrals i Costa aquesta feinada de posar negre sobre blanc de com era, com ha canviat i com és ara la nostra Fila-faia!

PRÒLEG

SOFIA ISUS BARADÓ

Fallaire d'Isil / Expresidenta de l'Associació Cultural Fallaires d'Isil
Impulsora i directora honorífica de la càtedra Educació i Patrimoni Immaterial dels Pirineus de la Universitat de Lleida

SOFIA ISUS BARADÓ

Cada solstici, una llengua de foc travessa el Pirineu d'est a oest. És el foc purificador de les falles, el node solar que baixa a la terra, com Prometeu que roba el foc al sol per baixar-lo als humans. Bagà i Sant Julià de Cerdanyola són els únics de Catalunya que mantenen la festa de falles pel solstici d'hivern.

L'autor, Xavier Pedrals, com a bon baganès, duu al seu ADN la festa de la Fia-faia. Fallaire de tota la vida, estudiós del tema, divulgador en format de llibres, ponències i conferències, i artífex de la proposta de reforma de la Fia-faia del 2001, és membre assessor de la Càtedra Educació i Patrimoni Immaterial dels Pirineus de la UdL. La seva preparació professional com a arxiver, la vivència profunda de les falles i la seva immensa curiositat i dedicació al tema fan que ens presenti un llibre que va més enllà de la descripció d'una festa. El marc històric i social, i l'anàlisi antropològica del passat i el present de la festa ens ajuden a entendre el sentiment que genera en tota la població.

El foc, com a element essencial, recorre tot el Pirineu, sense límits ni de temps (solstici d'hivern i solstici d'estiu) ni d'espai. El foc no coneix fronteres administratives: Occitània, Andorra, Aragó, Catalunya i Aran acullen diferents maneres d'encendre foc pels solsticis. Des de San Chuan de Plan fins a Bagà, des d'Òu a la vall de Varossa, passant per Andorra, se celebra la festa. Es pot consultar el mapa interactiu a https://prometheus.museum/ca/mapa-interactiu/?category=106&radius=300. A cada contrada té una evolució diferent. En aquest llibre veurem com va néixer i consolidar-se a Bagà i a Sant Julià de Cerdanyola.

Totes les festes tenen en comú un ritual de foc que descendeix de la muntanya fins al poble. És la serp de foc que es dibuixa en cada poble quan baixen les falles. El foc, com a element primordial en la vida de les persones, serveix per escalfar les nits fredes del Pirineu, coure el menjar, per fer llum amb les teies. El foc era l'element primordial que permetia viure en aquestes muntanyes fredes i feréstegues. El fogatge era la unitat per comptar cada família. Encara perdura actualment decidir qui viu al poble en funció dels dies que fumeja la xemeneia. Per això, les falles són una altra manifestació patrimonial que agermana tot el Pirineu.

Encara ens falta molt per conèixer l'origen de les falles, però tenim indicis que apunten a celebracions ancestrals. La toponímia amb la denominació de Faro, cançons i rituals conservats o recuperats en diversos indrets, documents antics com ara pagaments dels ajuntaments o litigis entre pobles per la tallada de fusta per fer falles fan imaginar una festa estesa per tot el Pirineu i tan comuna que no calia descriure en cap document. Només Bagà i Isil disposen de documentació de fa més d'un segle que acredita la festa d'una manera continuada que permet obtenir la categoria de Festa Patrimonial de Catalunya. Quan el 2015 la festa és inclosa en la llista de patrimoni immaterial de la UNESCO, són 63 els pobles que en formen part. Com a conseqüència, el Departament de Cultura proposa a la Universitat de Lleida crear la càtedra Educació i Patrimoni Immaterial dels Pirineus, que dona suport a les entitats i associacions que organitzen les falles a cada poble. En aquests anys posteriors ja s'han recuperat en uns trenta pobles més.

No totes les falles són iguals, ni en la forma ni en el ritual. La millor manera d'explicar la diversitat de les falles és amb els verbs que s'utilitzen per descriure-les. Les falles es baixen, es tomben, es corren i es roden en funció del poble.

Quan són troncs grans i descendeixen des del Faro, es baixen. No hi ha altra possibilitat per la dificultat del camí i pel pes de les falles. És el cas d'Alins, de la Pobla i d'Isil al Pallars Sobirà. A Isil també hi ha unes quantes falles, unes deu, que es tomben. Una vegada enceses, les llancen des dels penya-segats i el fallaire responsable l'ha d'anar a cercar per continuar la baixada al coll fins al poble.

Per contra, a Andorra la Vella o a Les es roden.

A la vall de Boí, molts pobles corren les falles, generalment més lleugeres, fetes amb un pal d'avellaner i diverses formes d'acabat.

A Occitània és més comú decorar amb flors una falla gran, plantada a la plaça del poble. També s'anomena «halhar» o «brandó».

Les falles desperten una gran emoció en qui les baixa i en tota la gent del poble que les rep. Cada fallaire és conscient que és una baula en una tradició que ve de molt lluny i que tindrà una continuïtat en els joves i nens que de ben petits desitgen formar part de la festa.

En aquest món tecnològic i sovint allunyat dels cicles de la natura, reviure el foc com a element primordial ens permet fer renéixer la màgia del foc i ens torna a contactar amb Gaia, la mare terra.

XAVIER PEDRALS COSTA

Falles d'Isil posades al sol per al seu assecament després de confeccionar-les

MANEL ESCOBET GIRÓ / ARXIU LUIGI

PRESENTACIÓ

Aquest llibre és una aproximació a una festa excepcional que se celebra a la vila de Bagà i al poble de Sant Julià de Cerdanyola durant l'actual festa de Nadal, l'antic solstici d'hivern. Ha estat concebut com una guia i té la voluntat de posar a l'abast una entenedora explicació de la festa, oferint informació essencial per comprendre-la, sense renunciar mai a la precisió ni a l'exactitud. Està dividit en grans apartats, que poden llegir-se d'una manera independent.

El lector hi trobarà un recorregut per cada etapa de la celebració i un repàs de la seva evolució històrica –amb atenció especial a la reforma del 2001–, seguits d'un breu vocabulari fallaire i una bibliografia indicativa per a aquells que vulguin aprofundir en el seu coneixement. El text va acompanyat de fotografies seleccionades amb cura que el complementen.

Per tal que es pugui seguir amb precisió la festa als dos pobles que la celebren, s'ha explicat el cas de Bagà i el de Sant Julià de Cerdanyola separadament sempre que ha estat necessari, perquè la unitat bàsica de la Fia-faia conviu amb característiques diferencials que en marquen la personalitat, i ho hem volgut detallar.

Tot i el seu caràcter descriptiu, el llibre no és obra d'un observador distant. L'autor no és solament un estudiós, hi està implicat i en alguns apartats la veu és més directa.

Actualment, la Fia-faia és l'única festa de faies que se celebra pel solstici d'hivern als Pirineus. Aquesta excepcionalitat i els seus propis valors la van portar a ser declarada Festa Patrimonial d'Interès Nacional per la Generalitat de Catalunya el 2010. Cinc anys més tard, el 2015, va ser inscrita en la llista de Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO com a part de les falles del Pirineu. Els reconeixements n'han ampliat notablement la difusió i l'interès que suscita arreu.

Aquest volum obre nous camins als meus llibres anteriors, ja exhaurits: *La Fia-faia: ancestral, màgica, única* (2007) i *Fia-faia. La festa de faies nadalenca* (2017). Els textos i les fotografies han estat renovats.

PERE PEDRALS CASAS

El foc de Faia s'encén el dia del solstici
al lloc d'on partia la primitiva baixada de faies.

Capítol 1

LA FESTA EN BREU

La Fia-faia és una festa tradicional, popular i extraordinàriament viva que se celebra el capvespre de la nit de Nadal a la vila de Bagà i al poble de Sant Julià de Cerdanyola, a l'Alt Berguedà.

UNA CELEBRACIÓ EXCEPCIONAL

L'origen de la Fia-faia és ancestral i es perd en la llunyania dels temps. Deriva d'un antic culte al sol, molt estès en les antigues religions de base agrària. Aquest culte se celebrava pels solsticis: el dia més llarg i el més curt de l'any. Quan el cristianisme s'expandí per l'imperi Romà, integrà molts elements de rituals anteriors: el solstici d'estiu es convertí en la diada de Sant Joan i el d'hivern, en Nadal. Els primers documents que ens parlen del lloc de Faia, vinculat a la festa, com veurem, són posteriors; tanmateix, són molt antics, del segle X.

Durant segles, la Fia-faia va viure gairebé oculta a les muntanyes de l'Alt Berguedà, mantenint intactes el seu encant i la seva màgia. Avui ha esdevingut una de les festes nadalenques més originals i reconegudes de Catalunya, amb una participació creixent tant dels mateixos baganesos i cerdanyolencs, com d'altres persones de la comarca i de tot el país. Des de Bagà i Cerdanyola, la Fia-faia dona entrada a la celebració de Nadal.

El nucli de la celebració és una baixada de torxes des de les muntanyes de l'entorn de cada població fins al seu centre, seguida d'una encesa comunitària de faies, amb jocs, danses i un petit àpat final. A Sant Julià de Cerdanyola, la festa enllaça amb la Vetlla de Nadal, que s'allarga tota la nit i es clou a l'alba, amb la sortida del sol.

Qui assisteix a la celebració a Bagà o a Sant Julià de Cerdanyola participa d'un ritual excepcional. Cada entrada d'hivern, la nit més llarga de l'any, un miler i escaig de faies trenquen la foscor. Avui celebren el Nadal de la mateixa manera que els seus avantpassats invocaven, en una creença màgica, el renaixement de la força del sol, la claror dels dies i la vida.

La festa manté lligams profunds amb altres celebracions de falles de l'Alt Pirineu, totes del solstici d'estiu. Són rituals que molt probablement eren complementaris en origen i els celebrava el mateix grup humà.